

Алла Р. Дунська, Ганна П. Жалдак
**СОЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
 ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ
 ПІДПРИЄМСТВ**

У статті розглянуто соціальні методи забезпечення функціонування інноваційного механізму розвитку промислових підприємств. Обґрунтовано, що ефективне функціонування цього механізму має бути забезпечене комплексом методів: економічних, організаційних та соціальних. Досліджено соціальний капітал з позиції ефективного інструменту забезпечення функціонування інноваційного механізму. Визначено такі види соціального капіталу як вертикальний, горизонтальний, внутрішній та зовнішній. Доведено, що в забезпеченні функціонування інноваційного механізму розвитку промислових підприємств важливого значення набуває збалансований розвиток усіх видів соціального капіталу.

Ключові слова: інноваційний розвиток; інноваційний механізм; соціальний капітал; промислове підприємство.

Рис. 3. Літ. 12.

Алла Р. Дунская, Анна П. Жалдак
**СОЦИАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
 ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО МЕХАНИЗМА
 РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

В статье рассмотрены социальные методы обеспечения функционирования инновационного механизма развития промышленных предприятий. Обосновано, что эффективное функционирование этого механизма должно быть обеспечено комплексом методов: экономических, организационных и социальных. Исследован социальный капитал с позиции эффективного инструмента обеспечения функционирования инновационного механизма. Определены такие виды социального капитала как вертикальный, горизонтальный, внутренний и внешний. Доказано, что в обеспечении функционирования инновационного механизма развития промышленных предприятий важное значение имеет сбалансированное развитие всех видов социального капитала.

Ключевые слова: инновационное развитие; инновационный механизм; социальный капитал; промышленное предприятие.

Alla R. Dunska¹, Anna P. Zhaldak²
**SOCIAL METHODS OF ENSURING THE INNOVATIVE
 MECHANISM FUNCTIONING AT INDUSTRIAL ENTERPRISES**

The article explores the social methods of ensuring the functioning of innovative mechanism at industrial enterprises. To achieve the effective functioning of this mechanism it is necessary to use a set of economic, social and organizational methods. The paper describes social capital as an effective tool ensuring the mechanism of innovation. The following types of social capital are identified – vertical, horizontal, internal and external. The key conclusion is that for providing an innovative mechanism for industrial companies functioning critical importance should be assigned to balanced development of all types of social capital.

Keywords: innovative development; innovative mechanisms; social capital; industrial enterprise.

Постановка проблеми. Швидкі та часто непередбачувані зміни в соціально-економічній та політичній сфері країни обумовлюють необхідність форму-

¹ National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine.

² National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine.

вання механізмів, які сприятимуть забезпеченню ефективної діяльності сучасних промислових підприємств в турбулентних умовах оточуючого середовища. Зокрема, загострення економічної кризи та необхідність інтеграції промислових підприємств у світовий економічний простір потребують використання інноваційних підходів до управління промисловими підприємствами, пошук нетривіальних ресурсів та інструментів активізації інноваційної діяльності промислових підприємств в умовах обмеженого фінансування даної сфери. Пріоритетним підходом до управління промисловими підприємствами нашої країни має стати використання інноваційного механізму розвитку, ефективного функціонування якого має бути забезпечене комплексом методів: економічних, організаційних та соціальних.

Аналіз останніх публікацій. Попри значну кількість наукових робіт, присвячених різним аспектам інноваційного розвитку промислових підприємств, категорія «інноваційний механізм розвитку промислових підприємств» на сьогодні залишається майже не вивченою, а також не визначене методологічне забезпечення функціонування зазначеного механізму. У працях вітчизняних та зарубіжних науковців здебільшого розглядається інноваційний механізм управління або на рівні економіки [1; 11], або на рівні підприємства [4; 7]. У попередніх дослідженнях нами було закладено теоретичне підґрунтя сутності інноваційного механізму розвитку промислових підприємств [2], а також досліджено організаційні та економічні методи, що забезпечують його функціонування [3].

Невирішені частини проблеми. Соціальні методи забезпечення функціонування інноваційного механізму розвитку промислових підприємств залишились не дослідженими. Саме соціальні методи, які охоплюють інструменти відтворення та нарощення соціального капіталу, є персоналізованими активами підприємства та надають можливість підприємствам досягати намічених результатів. Для цього потрібно приділити достатньо уваги соціальним та діловим мережам зв'язків, соціально-економічним відносинам в колективі, рівню довіри між суб'єктами господарювання, існуючим нормам та правилам здійснення інноваційної діяльності.

Метою дослідження є визначення соціальних методів забезпечення функціонування інноваційного механізму розвитку промислових підприємств.

Основні результати дослідження. За підсумками 2012 р. в Україні рівень наукоємності ВВП становив всього 0,73% [10], що певною мірою зумовлене незадовільним рівнем інноваційної активності підприємств. Недостатня увага до проблеми підвищення рівня інноваційності промислових підприємств в подальшому призведе до ще більшого структурного розриву в системі національної економіки. Для запобігання загостренню кризових проявів у процесі здійснення інноваційної діяльності промисловими підприємствами та забезпечення їх інноваційного розвитку доцільно реформувати системи управління на промислових підприємствах в напрямку формування на кожному підприємстві власного інноваційного механізму розвитку, який можна визначити як сукупність взаємозв'язаних інноваційних важелів, методів та інструментів, що забезпечують здійснення інноваційної діяльності, її стимулювання та регулювання. Окрім організаційних та економічних методів, для забезпечення

ефективного функціонування інноваційного механізму розвитку на промислових підприємствах зростає значимість соціальних методів, що характеризують рівень розвитку соціально-економічної взаємодії підприємства, акумулюють в собі значну частку нематеріальних активів.

Як показали проведені нами дослідження, основним ресурсом забезпечення соціально-економічної взаємодії є соціальний капітал. До соціального капіталу можна віднести спільні ресурси та чинники, що створюють можливість розвитку та нарощення соціальних зв'язків. При цьому природні ресурси та технології, що використовуються підприємством, можуть бути незмінними поряд із зростанням рівня розвитку соціальних зв'язків підприємства. Як зазначає Ф. Фукуяма: «Можливість неформального співробітництва має велике значення для економіки, політики та суспільства в цілому. Звичайно, що у сфері економіки люди можуть співробітничати, застосовуючи формальні правила, контракти, правове регулювання, яке ми вважаємо дуже важливим у системі формальних правил, що створюють можливості для співробітництва між людьми. З іншого боку, якщо люди є чесними, вони користуються певною взаємністю та не діють безпринципно, коли мають таку можливість. Це суттєво знижує рівень так званих операційних витрат» [9] (точніше, трансакційних витрат, за обґрунтування ролі яких в ринковій економіці видатному представникові сучасної економічної теорії неінституціоналізму – англо-американському вченому Р.Г. Коузу було присуджено Нобелівську премію у 1991 р. [5]).

Від рівня розвитку соціального капіталу безпосередньо залежить ефективність інноваційної діяльності підприємства, у тому числі і функціонування інноваційного механізму розвитку підприємства. Так, окрім організаційно-економічних чинників інноваційного розвитку, сьогодні значну роль відіграють рівень розвиненості інноваційної культури та етики бізнесу. Ще Й. Шумпетер у праці «Ділові цикли» визначив підприємців як «дійових осіб, які запроваджують нові виробничі функції». Саме ці ідеї через деякий час були покладені в основу створення інноваційних систем, результативне функціонування яких можливе лише у ринковому середовищі із розвинутим соціальним капіталом [12].

На наш погляд, формування системи соціальних методів забезпечення функціонування інноваційного механізму розвитку промислового підприємства доцільно здійснювати в напрямку вдосконалення інструментів спільної взаємодії та оптимізації трансакційних витрат. Високий рівень довіри між економічними агентами певною мірою сприяє консолідації промислових підприємств між собою, створює можливості збільшення продуктивного ефекту від використання соціальних методів в економіці та накопичення соціального потенціалу й подальшої його капіталізації на різних рівнях соціальних зв'язків.

Враховуючи ретроспективний аналіз наукових праць, що стосуються рівнів втілення певних складових соціального капіталу, а також існуючі напрями комунікацій підприємства (всередині організації та зовні, в межах одного управлінського рівня і між рівнями), пропонуємо структурувати соціальний капітал підприємства наступним чином: внутрішній, зовнішній, горизонтальний та вертикальний.

Зовнішній соціальний капітал інноваційної діяльності формується в контексті взаємодії інноваційних підприємств із споживачами, постачальниками, конкурентами, фінансовими організаціями, органами державної влади, неприбутковими організаціями. З метою накопичення в суспільстві соціального потенціалу та подальшої його капіталізації необхідно, передусім, налагоджувати взаємозв'язки між соціально-економічними суб'єктами, забезпечити належний рівень довіри державної влади до підприємства, що може бути досягнуто за допомогою: постійного росту випуску інноваційної продукції, зростання доходів населення, забезпеченості населення певної території робочими місцями, проведення соціальної роботи, активної співпраці із засобами масової інформації, максимально можливого спрощення митних формальностей, зниження податкового навантаження і модифікації системи податків, забезпечення стабільності та передбачуваності соціально-економічної системи, а також шляхом подолання проблем у взаємовідносинах вітчизняних та іноземних підприємств. Активне співробітництво із ЗМІ сприяє формуванню іміджу підприємства. Сьогодні завдяки особливостям своєї економічної моделі вітчизняні підприємства володіють значними можливостями для збільшення ролі соціального капіталу у розвитку економіки та експортного потенціалу [8].

Горизонтальний соціальний капітал поширений між особами, які перебувають на одному рівні ієрархії. Такий обмін інформацією забезпечує координацію діяльності (наприклад, між віце-президентами з маркетингу, фінансів, виробництва). Як показують дослідження, ефективність горизонтальних комунікацій сягає 90%, що пояснюється значним рівнем розуміння працівниками характеру роботи своїх колег і проблем, що виникають під час функціонування суміжних підрозділів. Заснований на спільних нормах та цінностях горизонтальний соціальний капітал не може успішно нарощуватися без забезпечення належного рівня міжособистісних комунікацій, а також комунікацій між структурними одиницями, характеризується швидкістю укладення договорів, поширенням певних рішень, наявністю взаємного контролю, можливість отримання інформації за найменших витрат. Виходячи з цього, основним методом розвитку горизонтального капіталу є використання ділових та соціальних мереж підприємства в процесі співпраці. Становлення соціального капіталу на горизонтальному рівні базується на якості, прозорості, справедливості, стабільності соціальних зв'язків між суб'єктами господарювання на рівні підприємств, а його основними формами в соціально орієнтованих економіках є патерналізм та соціальна відповідальність бізнесу. Параметри, що певною мірою характеризують розвиток горизонтального соціального капіталу, представлено на рис. 2.

Як відомо, необхідність соціального суб'єкту, що визначається конкретним видом виробничої діяльності, зосереджує соціальну направленість на формуванні певного виду суспільної свідомості, тобто, положення, що стимулює підприємство до певних дій з метою закріплення чи створення оптимальних умов господарювання. Це формує міцні горизонтальні взаємовідносини між суб'єктами господарювання, які при цьому прагнуть до оптимальної реалізації своїх інтересів (передусім економічних), все суспільство таким чином

5. Коуз Р. Природа фирмы (пер. с англ. Б. Пинскера) // Теория фирмы / Сост. В.М. Гальперин. – СПб.: Экономическая школа, 1995. – С. 11–32.
6. Нечепуренко А.І. Теоретичні основи фінансової оцінки соціального капіталу // Науково-технічний збірник. – 2013. – №109. – С. 316–325.
7. Платонова И.В., Горковенко Е.В. Содержание компонентов инновационного механизма предприятия // Инновационный вестник регион. – 2010. – №1. – С. 60–63.
8. Филипенко А. Экономическое развитие: цивилизационный подход. – М.: Экономика, 2002. – 260 с.
9. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? // www.day.kiev.ua.
10. Широков А.І. Чи можливе поліпшення ситуації з фінансування науково-технічної сфери? // Вісник НАН України. – 2013. – №5. – С. 66–68.
11. Яненко І.Г. Організаційна складова інноваційного механізму управління розвитком економіки // www.economy.nauka.com.ua.
12. Shumpeter J. (1939). Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. N.Y. 354 p.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2014.